

## **ОНОВЛЕННЯ КОДЕКСУ СУДДІВСЬКОЇ ЕТИКИ: ВИКЛИК ЧАСУ**

**Назар ПЕТРИШИН**

*магістр права юридичного факультету  
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»  
м. Ужгород, Україна*

В умовах стрімких змін у суспільстві, актуалізації проблем у сфері правосуддя та посилення уваги громадськості до діяльності судової системи, оновлення Кодексу суддівської етики (далі – Кодекс)<sup>1</sup> стало необхідним кроком.

Сучасні виклики, які пов'язані з цифровізацією, соціальними мережами, антикорупційними ініціативами та вимогами щодо прозорості, вимагають перегляду етичних стандартів, якими керуються судді у своїй діяльності. Оновлення Кодексу має на меті забезпечити його відповідність сучасним реаліям, посилити довіру суспільства до судової влади та сприяти утвердженню верховенства права.

Суддівська етика у широкому значенні включає оцінку суддею фактів, відповідно до свідомого розуміння права, незалежно від стороннього впливу, підтримку довіри суспільства до об'єктивності суддів та судових органів та дотримання ним етичних норм, не допускаючи прояву некоректної поведінки при здійсненні будь-якої діяльності, що пов'язана з його посадою.<sup>2</sup>

На черговому етапі судової реформи постало питання оновлення Кодексу, прийнятого 22.02.2013 XI черговим з'їздом суддів України, з огляду на плив часу та соціально – політичні зміни в Україні та обґрунтовується тим, що низка статей є некоректними та потребують нової редакції, а інші – часткового оновлення.

Оновлений Кодекс 2024 року містить кілька суттєвих змін порівняно з редакцією 2013 року. Ці зміни спрямовані на адаптацію етичних стандартів суддів до сучасних викликів та міжнародних практик.

На відміну від Кодексу 2013 року, більш детальніше розкрито положення статті 1 про стандарти судді як носія судової влади та визначено, що суддя має усвідомлювати постійну увагу суспільства та демонструвати високі стандарти поведінки з метою зміцнення довіри до судової влади та утвердження авторитету правосуддя. А у ситуаціях,

---

<sup>1</sup> Про затвердження кодексу суддівської етики. З'їзд суддів України: рішення від 18.09.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-24#Text> (дата звернення: 20.03.2025)

<sup>2</sup> Бангалорські принципи поведінки суддів: ООН, принципи. Міжнародний документ від 19.05.2006 URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_j67#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67#Text) (дата звернення: 20.03.2025)

коли незалежність та авторитет судової влади під загрозою, судді мають право виступати на їх захист як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Доброчесність суддів є підвалиною для формування довіри суспільства до судової влади, і як морально-етична категорія, цінність та чеснота залишається поза часом та завжди є актуальною. Не зважаючи на, без перебільшення, ключове значення цієї категорії для судової влади, її носіїв, а також інших зацікавлених суб'єктів, в українському законодавстві до цих пір відсутнє визначення доброчесності.<sup>3</sup>

Як слушно зазначає Фідря Ю.О., попри очікування, оновлений Кодекс не містить визначення «доброчесності», проте, у новій редакції 3 статті визначається, що суддя має докладати зусиль, щоб на думку звичайної розсудливої людини (законослухняної людини, яка, будучи достатньою мірою поінформованою про факти та процеси, що відбуваються, об'єктивно сприймає інформацію та обставини зі сторони) його поведінка відповідала високому статусу посади та не викликала обґрунтованих сумнівів у його *доброчесності*.

Людська гідність є джерелом і мірилом визначення сутності конституційного права на недоторканність особистого та сімейного життя, гарантованого приписами статті 32 Конституції України, яке природно пов'язане з повагою до гідності людини. Адже особисте життя людини – це її автономне буття, де вона може реалізувати свою свободу поводитися певним чином і мати різні стосунки поза межами суспільної діяльності, проявлятися та формуватися як особистість зі своїми моральними, духовними, психологічними якостями та потребами, у чому передусім і виявляється її людська природа.<sup>4</sup>

З огляду на рішення Конституційного Суду України, вважаю, позитивним є те, що стаття 9 Кодексу у новій редакції розкриває значно ширше перелік прав людини, які визначають людську гідність та підлягають повазі та захисту, а саме, що суддя повинен не допускати дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації, етнічного та соціального походження, майнового стану,

---

<sup>3</sup> Фідря Ю.О. Доброчесність судді та її оцінка: спірні питання. Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (31 жовтня 2024 р., Чернівці) / редкол.: О.В. Щербанюк та ін. Чернівці: 2024.С. 61 URL: [https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/26401/1/conf\\_chnu.pdf](https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/26401/1/conf_chnu.pdf) (дата звернення: 20.03.2025)

<sup>4</sup> Рішення Конституційного Суду України від 20 грудня 2023 року № 11-р(П)/2023 у справі за конституційною скаргою Лужинецького Анатолія Олександровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих приписів частини першої статті 111 Кримінально-виконавчого кодексу України (щодо особистого і сімейного життя особи, засудженої до довічного позбавлення волі) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-23#Text> (дата звернення: 20.03.2025)

стану здоров'я, місця проживання, мовних та інших ознак і не дозволяти цього іншим.

Бангалорськими принципами поведінки судді передбачено, що кожному судді, як і будь-якому громадянину, гарантується право вільного вираження думок, віросповідання, участі в зібраннях та асоціаціях, однак у процесі реалізації таких прав суддя завжди турбується про підтримку високого статусу посади судді і не допускає дій, що не сумісні з неупередженістю і незалежністю судових органів.<sup>5</sup>

Однак широкого обговорення зазнали зміни до статті 12 Кодексу, де у новій редакції деталізовано обмеження судді щодо публічної діяльності та конфіденційної інформації, а саме визначено, що суддя не може робити публічних заяв та/або коментарів, які компрометують звання судді або підривають авторитет правосуддя. Суддя має уникати публічних заяв і коментарів щодо справ, які перебувають у його / її провадженні та інших суддів, не піддавати сумніву судові рішення, що набрали законної сили. Конфіденційна інформація, отримана суддею під час виконання обов'язків, не повинна використовуватися або розголошуватися суддею з будь-якою метою, не пов'язаною з виконанням суддею повноважень.

Верховний Суд актуалізував необхідність вироблення підходів до використання сучасних технологій, стверджуючи, що необхідно зберегти повагу до самої природи судового процесу. Адже, по-перше, багато судових рішень є дискреційними рішеннями, заснованими на конкретних фактах окремої справи. По-друге, судді відіграють суттєву роль у розвитку права. Вони не просто застосовують фіксовані та незмінні правила. Судді повинні мати можливість виправляти або доповнювати закон, якщо він не відповідає вимогам або загрожує зашкодити його застосуванню в певних справах. Технології не повинні втручати у сферу справедливості. Технології не повинні знеохочувати або перешкоджати критичному мисленню суддів, оскільки це може призвести до стагнації правового розвитку та ерозії системи правового захисту. Тому технологічні інструменти повинні поважати процес ухвалення судових рішень і автономію суддів.<sup>6</sup>

Відповідно до змін, затверджених XX черговим з'їздом суддів України, від 18 вересня 2024 року Кодекс доповнено статтею 16, якою вперше на такому рівні легітимовано технологію штучного інтелекту (далі – ШІ), визначено, що використання суддею технологій ШІ є допустимим, якщо це не впливає на незалежність та неупередженість судді, не стосується оцінки доказів і процесу ухвалення рішень та не порушує вимог законодавства.

---

<sup>5</sup> Бангалорські принципи поведінки суддів: ООН, принципи. Міжнародний документ від 19.05.20006 URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_j67#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67#Text) (дата звернення: 20.03.2025)

<sup>6</sup> Окрема думка судді Верховного Суду Вронської Г.О. 08.02.2024. №925/200/22. (Україна) URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117074064> (дата звернення: 20.03.2025)

Також статтею 17 Кодексу визначено, що суддя повинен сумлінно та відповідально виконувати професійні обов'язки, не пов'язані зі здійсненням правосуддя, у тому числі щодо участі у суддівському самоврядуванні, адже лише активною участю можливо досягти необхідного захисту суддів, забезпечення та реалізації їх конституційних прав та гарантій.

*Розділ III «Позасудова поведінка судді»* зазнав доповнення щодо участі судді у соціальних мережах. По-новому визначено, що користування суддею соціальними мережами має бути стриманим, поміркованим та обережним. Суддя може розміщувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету судді та судової влади. Такі обмеження викликані тим, що особа судді сприймається, як особа із відповідним високим спеціальний статусом, а не як пересічний громадянин. Тому посилена увага суспільства до його особистості, підвищені вимоги та очікування є нормою.

З огляду на зміни від 18 вересня 2024 року, порівно із редакцією 2013 року, можна констатувати, що Кодекс зазнав значних, як структурних (зміна кількості статей Кодексу), так і контекстуальних (розширення змісту статей, викладення у новій редакції) оновлень.

Такі перетворення свідчать про комплексний підхід, адже зміни Кодексу стали необхідним кроком, враховуючи зміни в суспільстві, законодавстві та технологіях.

Заміна поняття *«поведінка бездоганна»* на *«поведінка відповідала високому статусу посади та не викликала обґрунтованих сумнівів у його доброчесності»*, свідчить про намагання визначити чіткі критерії того, що суддя повинен бути прикладом неухильного дотримання принципу верховенства права, законів та присяги судді.

Важливим був крок до включення ширшого переліку прав людини, які визначають людську гідність та підлягають поваги та захисту.

Норми про поведінку в соціальних мережах та використання III відображає реалії сучасного світу, де публічність суддів може впливати на сприйняття правосуддя та авторитету судової влади. Водночас важливо, щоб нові положення про обмеження судді щодо публічної діяльності та конфіденційної інформації не перетворилися на інструмент надмірного контролю чи цензури. Баланс між етикою, незалежністю суддів і свободою вираження думок залишається ключовим питанням.

При комплексному підході до застосування даних положень, такі новели сприятимуть підвищенню довіри до судової влади та зміцнення її авторитету.